

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(освітній ступінь – «бакалавр»)

на тему: **«Мисленнєвий експеримент Джона Серла (“Китайська кімната”):
критичний аналіз»**

Виконав: студент 4-го року навчання,
Спеціальність: 033 Філософія
Бочкай Дмитро Васильович

Керівник: Юринець Ярина Ігорівна,
старший викладач кафедри філософії та
релігієзнавства

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____
«_____» _____ 20__ р.

ВСТУП.....	С. 3-6
РОЗДІЛ 1 ДЖОН РОДЖЕРС СЕРЛ ЯК ОСОБИСТІСТЬ ТА МИСЛИТЕЛЬ ФІЛОСОФІЇ СВІДОМОСТІ.....	С. 7-19
1.1 ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА НАУКОВИЙ ДОРОБОК ДЖОНА СЕРЛА...С. 7-13	
1.2 РЕФЛЕКСІЇ ДЖОНА СЕРЛА ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ СВІДОМОСТІ.....	С. 14-19
РОЗДІЛ 2 КРИТИКА ДЖОНОМ СЕРЛЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕСТУ АЛЛАНА ТЮРІНГА.....	С. 20-28
2.1 ІМПЛІЦИТНІ ПЕРЕДУМОВИ КРИТИКИ ДЖОНОМ СЕРЛЕМ ТЕСТУ АЛЛАНА ТЮРІНГА.....	С. 20-23
2.2 ОСОБЛИВОСТІ ТЕСТУ АЛЛАНА ТЮРІНГА ТА ЙОГО АНАЛІТИКА ДЖОНОМ СЕРЛЕМ.....	С. 24-27
РОЗДІЛ 3 АРГУМЕНТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ “КИТАЙСЬКА КІМНАТА” ДЖОНА СЕРЛА ТА ЙОГО КРИТИКА ДЕНІЕЛОМ ДЕННЕТОМ ТА РІЧАРДОМ РОРТІ.....	С. 28-43
3.1 АНАЛІТИКА ДЖОНА СЕРЛА ТА ЙОГО ОПОНЕНТІВ СТОСОВНО ЗДАТНОСТІ ДО ІНТЕНЦІОНАЛЬНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ...С. 29-35	
3.2 АНАЛІТИКА РІЧАРДОМ РОРТІ СТОСОВНО ПРОБЛЕМИ “МОВА- СВІДОМОСТІ” ТА ЕКСПЕРИМЕНТУ “КИТАЙСЬКА КІМНАТА” ДЖОНА СЕРЛА.....	С. 35-39
3.3 КРИТИКА ДЕНІЕЛОМ ДЕННЕТОМ ЕКСПЕРИМЕНТУ “КИТАЙСЬКА КІМНАТА” ДЖОНА СЕРЛА.....	С. 39-43
ВИСНОВКИ.....	С. 44-47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	С. 48-52

ВСТУП

Актуальність обраної нами тематики обумовлена інтенсивним технологічним та інноваційним розвитком світу в останні декілька десятиліть. Продукування технологічного розвитку або процесів технологізації слугує каталізатором трансформації соціальної реальності та сприяє розмиванню центрального суб'єкта реальності. В свою чергу, це актуалізує проблему “людина vs машина”. Загалом, протягом останнього століття в наукових та публічних колах відбуваються дискусії щодо впливу техніки на конструювання та функціонування соціальної реальності. Науковці та філософи розглядають антропологічні виклики, які актуалізуються з розвитком техніки. Наприклад, в соціологічній галузі знання висувуються наступні критичні запитання: “Чи має техніка свідомість?”; “Чи можна визначати техніку крізь призму людини?”; “Чи/Чому людина не є одноосібним продуцентом дійсності?”. Тому цінність обраної тематики дослідження обумовлена з'ясуванням проблем протиставлення “людини-техніки”; “техніки-свідомості” крізь призму рефлексій Джона Серла та аналітики його ідей зі сторони Річарда Рорті, Деніела Деннета.

Ще одним важливим моментом, який обумовлює актуальність цієї проблематики є незначний ступінь вивчення та осмислення окресленої проблеми в українській науково-філософській думці. Також, варто зазначити, що проблематизація та розкриття цієї теми дає змогу переосмислити наступні одвічні філософські проблеми: онтологію буття; місце/призначення людини в світі; співвідношення природного (органічного) та штучного (гіперреального).

Стан наукової розробки досліджуваної проблематики. В межах української філософської думки щодо проблеми осмислення експерименту Дж.Серла були написані наступні роботи: стаття “Комунікативістика та антроповіртуальність” Віктора Здоровенка (Здоровенко, 2019); стаття “Три найвпливовіші аргументи проти матеріалізму в сучасній філософії свідомості” Дмитра Сепетия (Сепетий, 2013).

В першій статті автор актуалізує погляди щодо співвідношення людини та техніки в ідеях Дж.Серла крізь призму антропології або антропологічного принципу. Український дослідник звертає увагу, що модерне сприйняття осмислення машини відбувається крізь призму людини або протиставлення їй. В свою чергу, В.Здоровенко, використовуючи рефлексії Дж.Серла, намагається обґрунтувати недоліки антроповіртуальності та потреби у відродженні сутнісного розуміння людини. Недоліком цієї роботи можна вважати неврахування критики ідей Дж.Серла, зокрема недоліків його експерименту “китайської кімнати”.

В другій статті авторства Д.Сепетия здійснюється огляд рефлексій Дж.Серла, які стосуються проблеми вивчення свідомості. Український дослідник розкриває поняття “інтенціональності”, його кореляції зі свідомістю в розрізі поглядів Дж.Серла. Недоліком цієї статті можна вважати відсутність екстраполяції ідей Дж.Серла, які стосуються свідомості на експеримент “китайська кімната”.

Узагальнюючи дві вище зазначені статті можна зазначити, що в українській науково-філософській думці наявне фрагментарне та вибіркове висвітлення ідей Дж.Серла. В свою чергу, це не дає змоги комплексно зрозуміти ідеї Дж.Серла як цілісної та монолітної системи поглядів. Зважаючи на цей недолік, в межах цієї роботи буде комплексно проаналізовано творчий спадок Дж.Серла; продемонстровано зв'язок його філософії свідомості з експериментом “китайська кімната” та висвітлено основні переваги/недоліки цього експерименту. Це дасть змогу сформулювати системне та структуроване науково-філософське знання щодо концепції Дж.Серла.

Додатково варто зазначити, що вивчення та дослідження рефлексій Дж.Серла в американській та континентальній науково-філософській думці являє собою послідовний, вичерпний виклад матеріалу, який супроводжується критичною аналітикою думок американського філософа. Це дає змогу говорити про вищий рівень релевантності та об'єктивності інформації, яку опрацьовують закордонні колеги. Також, в американських та континентальних роботах

наявний широкий спектр застосування поглядів Дж.Серла для вивчення різноманітних процесів соціальної дійсності у різних галузях знання. В свою чергу, це досі обмежено та недостатньо розвинуто в українських філософських дослідженнях. Прикладом вищезазначеної інформації можуть бути роботи наступних дослідників: “Formulating Consciousness: A Comparative Analysis of Searle’s and Dennett’s Theory of Consciousness” Джона Чуа (Chua J., 2017); “Dancing with pixies: strong artificial intelligence and panpsychism” Марка Бішопа (Bishop M.); “Searle’s “Dualism Revisited”” Генрі Стапа (Stapp H.).

Об’єкт: мисленнєвий експеримент Дж.Серла (“китайська кімната”).

Предмет: критичний аналіз мисленнєвого експерименту Дж.Серла (“китайська кімната”) Річардом Рорті та Даніелем Деннетом.

Мета: окреслити зміст та передумови мисленнєвого експерименту Дж.Серла (“китайська кімната”) з точки зору його критичного аналізу.

Відповідно до мети перед нами поставлені наступні **завдання**:

- здійснити огляд біографічних відомостей та наукового спадку Дж.Серла;
- описати рефлексії Дж.Серла стосовно проблеми свідомості;
- з’ясувати передумови та сутність аргументативної аналітики Дж.Серла щодо тесту А.Тюрінга;
- розглянути умови, заперечення та висновки Дж.Серлем щодо мислиннєвого експерименту “китайська кімната”;
- визначити основні підвалини критики Д.Деннетом експерименту “китайської кімнати” Дж.Серла;
- окреслити центральні елементи критики Р.Рорті експерименту “китайської кімнати” Дж.Серла.

Теоретико-методологічні засади дослідження розкриваються сукупністю використання наступних методів:

- а) компаративістський (дав змогу виявити спільні/відмінні риси в ідеях Алана Тюрінга та Дж.Серла. Також, метод був застосований для порівняння траєкторії критики Р.Рорті та Д.Деннета мислиннєвого експерименту Дж.Серла “китайська кімната”);

б) аналітично-критичний (сприяв розкриттю основних ідей Дж.Серла щодо проблем свідомості та її вивчення. Також, метод використовувався задля інтерпретації наступних аналітик: Р.Рорті та Д.Деннета щодо мислинневого експерименту “китайська кімната”; Дж.Серла стосовно тесту А.Тюрінга).

Джерельна база дослідження складається з першоджерел, наукових та філософських теоретичних напрацювань, аналітичних статей. До першоджерел можна зарахувати роботи наступних дослідників: “Розум, мозки і програми” Дж.Серл; “Обчислювальні машини і розум” А.Тюрінг; “Мозок як комп’ютер, культура як програма” Р.Рорті; “Нове відкриття розуму”; “Інтенціональність: есе з філософії свідомості” Дж.Серл; “Алхімія та штучний інтелект” Х’юберт Дрейфуса. Також, в межах дослідження використовуються наступні статті та література: “Deconstructive vs pragmatic: a critique of the Derrida–Searle debate” Пітер Борндал; “The chinese room argument” Джо Коул; “Searle’s new mystery, or, how not to solve the problem of consciousness” С.Араухо; “Rationality in action: a symposium” Баррі Сміт, Лео Зейберт, Джозеф Мурал; “Brain, mind, and consciousness: a conversation with philosopher John Searle” Ден Тупелло; “The chinese room and the bête Machine. An epistemology of two thought experiments” С.Ісак; “The problem of consciousness” Девід Чалмерс; “Yesterday’s tomorrow today: Turing, Searle and the contested significance of artificial intelligence” Дж.Морган.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів (три з яких мають декілька підрозділів), висновку, списку використаної літератури та анотації. Загальний обсяг роботи складає 52 сторінок. з них: основна частина – 38 сторінок, вступ – 4 сторінок, висновки – 4 сторінки. Загальна к-сть оригінальних найменувань у списку використаних джерел та літератури складає 51.

РОЗДІЛ 1. ДЖОН РОДЖЕРС СЕРЛ ЯК ОСОБИСТІСТЬ ТА МИСЛИТЕЛЬ ФІЛОСОФІЇ СВІДОМОСТІ

В цьому розділі буде здійснено огляд основних подій в житті американського філософа, які вплинули на формування його науково-філософських поглядів щодо мовленнєвих актів, техніки, свідомості та раціональності. Виокремлено основні етапи наукової еволюції та діяльності Дж.Серла. Також, ми критично розглянемо основні праці та ідеї американського філософа та лінгвіста, які вплинули на формування експерименту “китайська кімната”, зокрема, розуміння поняття “свідомості”.

1.1 ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА НАУКОВИЙ ДОРОБОК ДЖОНА СЕРЛА

Пропонуємо розпочати дослідження з опису центральних або ключових подій з життя Дж.Серла. Джон Роджерс Серл відомий сучасний американський філософ, який займається вивченням та розвитком таких галузей знання як логіка, аналітична філософія, соціальна філософія та лінгвістика (Серл, 2014, с. 225). Філософ народився 31 липня 1932 року в штаті Колорадо, місто Денвер. Зважаючи, що дитячі роки Дж.Серла проходили під час Другої Світової війни, він неодноразово змінював своє місце проживання. У 1949 році американський філософ вступив до Вісконсинського університету, а в 1952 році, вигравши грантову програму, продовдив своє навчання в Оксфордському університеті (Серл, 2014, с. 225).

Навчаючись в університеті Дж.Серл познайомився з відомим філософом Джоном Остіном¹, творчість якого вплинула на Дж.Серла в майбутньому. Саме Дж.Остін, до речі, був редактором його першої праці, а також, згодом допомагав Дж.Серлу з пошуком роботи та познайомив філософа з його майбутньою дружиною. Цікавим фактом є те, що Дж.Серл всі свої інтелектуальні здобутки та

---

¹ Джон Остін (1911–1960) - британський філософ, який досліджував проблеми мовленнєвих актів, перформативних висловлювань, описових помилок та лінгвістичної феноменології. Дж.Остін підтримував погляди раннього Л.Вітгенштайна щодо вивчення мови.

доробки присвячував своїй дружині. В 1955 році, американський лінгвіст отримав ступінь бакалавра, а згодом – і магістра (1959) у Оксфордському університеті.

В період 1956-1959 років Дж.Серл, пишучи дисертацію, паралельно викладав у Крайстчерч-коледжі. Після успішного захисту дисертації розпочинає свою викладацьку діяльність в Каліфорнійському університеті. У 1964 та 1967 роках Дж.Серл отримує вчене звання доцента та професора відповідно. Також, в 1964-1965 роках він приєднався до руху за вільну мову. В цей період він активно боровся проти реформи Джозефера Маккарті щодо використання та призначення паркової зони поблизу університету, де навчався та викладав. Це призвело до постійних погроз та залякування Дж.Серла і його дружини зі сторони прихильників реформи Дж.Маккарті.

Протягом 1973-1975 років Дж.Серл працює на кафедрі філософії в Каліфорнійському університеті (Серл, 2014, с. 225). З 1976 року входить до Американської академії гуманітарних і точних наук. В 2001 році після терористичного акту в Нью-Йорку, Дж.Серл публікує статтю, де закликав до посилення зовнішньої інтервенції США задля посилення власної безпеки. Також, він звинуватив американську владу в нерішучості щодо боротьби з “прихованим ворогом”, тобто тероризмом. Тому можна зробити умовивід, що Дж.Серл мислив політичний статус США на міжнародній арені крізь призму консервативного реалізму.

Розвиваючи своє вчення про філософію, американський лінгвіст отримав у 2000 році премію Ж.Ніко. У 2004 році Дж.Серл був нагороджений медаллю гуманітарних наук. В свою чергу, в 2006 році філософ отримав премію “Mind and Brain”. Також Дж.Серл є почесним професором та доктором наук у п’яти університетах: Університет Цінхуа (Tsinghua University); East China Normal University; Університет Вісконсин-Медисон (University of Wisconsin-Madison); Оксфордський університет (Оксфордський університет); Університет Каліфорнії (University of California, Berkeley) (Fotion, 2010).

Здійснивши огляд основних біографічних відомостей, пропонуємо перейти до аналізу його наукової спадщини. В цілому, до найвідоміших робіт Дж.Серла можна зарахувати наступні: “Інтенціональність: есе з філософії свідомості” (1983 рік); “Розум, мозок та наука” (1984 рік); “Нове відкриття розуму (1992 рік)”; “Основни іллокутивної сили” (1985 рік); “Творення соціального світу: структура людської цивілізації” (2010 рік); “Раціональність у дії” (2001 рік); “Біологічний натуралізм” (2004 року). Загалом, найбільшу популярність йому принесла стаття “Розум, мозки і програми”, яка має найвищих індекс цитувань серед усіх інших праць дослідника (Серл, 2014, с. 226). Також, в контексті наукової діяльності американського філософа варто зазначити, що на ранніх етапах своєї наукової діяльності вивчав філософію мови, зокрема теорії мовленнєвих актів. Однак, на пізньому етапі своєї діяльності трансформував свою дослідницьку траєкторію в напрямку вивчення філософії свідомості (Серл, 2014, с. 226–227).

У ранніх своїх роботах Дж.Серл, які стосуються мовленнєвих актів, американський філософ намагався синтезувати ідеї Л.Вітгенштайна (слова не можуть нічого означати), Дж.Остіна (іллокутивна дія; “Яким чином можна за допомогою слів виразити або окреслити речі?”) та Джеффри Мідглі (різниця між регулятивними та конститутивними правилами). Також, американський лінгвіст в своїх ранніх роботах використовував ідеї Пола Герберта Грайса (аналіз значення як основа розуміння) Пітера-Фредеріка Стросона, Джона Роулза (зрозуміти значення речення можливо в розрізі певної сукупності регулятивних правил, які визначають іллокутивну дію мовця).

В своїй книзі “Мовленнєві акти” (Searle, 1969), яка була написана та опублікована в 1969 році автора намагається об’єднати вищезазначені ідеї відомих аналітичних філософії для того, щоб сформулювати власне розуміння іллокутивних актів. У цій роботі американський філософ пропонує структуру семантичних правил, які мають визначати лінгвістичне значення виловлювання та пропозицій (суджень). Загалом, Дж.Серл у цій праці конструює концепцію в якій відбувається розрізнення між іллокутивною силою та змістом судження. На

думку американського лінгвіста, може існувати певна множина висловлювань зміст яких є сталим. Однак, іллокутивна сила, яка транслює та репрезентує зміст речення може набувати різноманітного характеру, зокрема твердження може бути: командою, запитанням, простим висловлюванням, закликком (Searle, 1969).

У роботі “Інтенціональність: есе з філософії свідомості” (Searle, 1983) Дж.Серл переосмислює розуміння іллокутивних актів. Він конструює своє розуміння іллокутивних актів в розрізі рефлексій П.-Ф.Стросона щодо “умов задоволення” та Енді Енскомба стосовно “правильного або раціонального наряду розуміння”. Тому американський філософ вважає, що іллокутивний акт характеризується умовами задоволення та правильним його контекстуальний декодуванням. Загалом, в цій роботі демонструється подвійний взаємообумовлений зв'язок між смисловими конструктами та світом. З однієї сторони, слова трансформуються відповідно до контексту задля точного відображення світу. З іншого боку, світ змінюється відповідно до слів мовця. Додатково, варто зазначити, що в праці “Основи іллокутивної логіки”, яка була написана в 1985 році, Дж.Серл використовує поняття “іллокутивної точки”.

На думку Дж.Серла, інтенціональність являє собою розумовий потенціал за допомогою якого ми можемо конструювати уявлення про речі та визначати їх властивості (Araujo, 2012). Поняття “інтенціональність” являє собою спрямованість розуму “до”, “від”, “про” об'єкти в світі, які знаходяться за межами розуму. Вищезазначене поняття не потрібно плутати з поняттям “інтенціональності”, яке позначає залежність істинного висловлювання не лише від його частин, а від модальностей. Передумовою інтенціональності можна вважати преференції, вподобання, здібності та схильності, які мають люди. Однак, схильності людини не є суто її інтенціональними станами. Наприклад: коли нам потрібно порізати їжу ми знаємо, що використовуємо ніж; в свою чергу, коли потрібно покосити траву ми знаємо, що потрібно використовувати газонокосарку. Однак, в обох випадках формулювання не включало цього уточнення (Araujo, 2012, с. 3–4).

В роботі “Нове відкриття розуму” (Searle, 1992) Дж.Серл, базуючись на вищезазначеному розумінні інтенціональності, розкриває своє осмислення поняття “свідомість”. На думку американського дослідника, актуалізація біхевіоризму в 30-40х роках сприяли маргіналізації вивчення свідомості. Однак, критика представників поведінкової напряму не змогла успішно десакралізувати цінність вивчення і розуміння свідомості. Американський лінгвіст вважає, що сучасні філософія потрапила в пастку помилкової дихотомії: з однієї сторони, світ складається з об’єктивних часток, які функціонують в силових полях; з іншого боку, свідомість є суб’єктивним досвідом особи, що його переживає. Тому Дж.Серл робить умовивід, що обидва вище зазначені формулювання істинні. Це обумовлено тим, що свідомість являє собою справжній суб’єктивний досвід, який спричинений фізичними процесами мозку.

На думку Дж.Серла, науковці помиляються, коли стверджують, що завдання науки не може полягати у вивчення суб’єктивного, оскільки її основним завданням є доведення чогось крізь призму об’єктивних вихідних даних. Це обумовлено тим, що мета науки полягає у конституюванні та фальсифікації суджень на основі їх епістемологічної об’єктивності. Однак, це не означає, що вони мають бути обов’язково онтологічно об’єктивними.

Актуалізація біологічного натуралізму призводить до того, що люди прагнуть за допомогою винаходів та інновацій створити свідому істоту. Однак, для цього остання повинна бути наділена фізичними властивостями, які наявні в людині. Це дасть змогу винаходам і технічним одиницям володіти свідомістю та мислити як людина. Вище зазначені рефлексії вступають в колізію з розумінням “сильного ШІ”, оскільки останній під час своєї діяльності вважається свідомою істотою (Серл, 2014, с. 228).

У 1980 році Дж.Серл продемонстрував хибність таких поглядів у своєму експерименті, який отримав назву “китайська кімната” (The Chinese Room Argument, 2004). Суть його полягає в наступному: знаходячись в закритому приміщенні, ми отримуємо інформацію з одного напряму можемо її транслювати в іншому і навпаки. Це сприятиме сприйняттю наших дій зовні

крізь призму знання мови. Однак, ми можемо не знати цієї мови, як наслідок виконувати дії механічно. Тому ми можемо виконувати певну роботу автоматизовано або запрограмовано, але зовні (не розуміючи внутрішнього процесу операціоналізації даних) складатиметься враження, що техніка виконує мисленнєву функцію (The Chinese Room Argument, 2004).

В роботі “Конструювання соціальної реальності” (Searle, 1995) Дж.Серл намагається комплексно зрозуміти соціальну реальність. Американський філософ диференціює інтенціональність на індивідуальну та колективну. Першу ми можемо актуалізувати, коли йдучи звертаємо увагу на об’єкти, які нас оточують. В другому випадку інтенціональність охоплює певну групу людей, як сприймають різноманітні об’єкти навколо себе. Також, в цій роботі Дж.Серл проблематизує можливість наявності таких соціальних конструкцій як “гроші” чи “футбол”, оскільки вони складаються лише з фізичних часток, які функціонують в силових полях. Також, в цій роботі Дж.Серл розмежовує поняття “грубих” фактів від “інституційних” фактів. На думку американського філософа, соціальні явища можна помислити крізь призму інституційних фактів. В свою чергу, останні виникають з колективної інтенціональності за допомогою конститутивних правил та логічної форми (Searle, 1995).

Науковці, зокрема Ніл Грос вважає, що вищезазначені погляди Дж.Серла не є новаторськими. Вони являють собою реінтерпретацію рефлексій Еміля Дюркгайма стосовно: соціальних фактів, інститутів та колективних уявлень. Загалом, американський філософ стверджував, що наукова діяльність та творчість Е.Дюркгайма не є для нього продуктивною. Тому він не читав більшість робіт класика соціології. Тому більшість коментаторів робіт Дж.Серла вважають, що критика американського лінгвіста щодо соціології Е.Дюркгайма обумовлена незнанням його ідей. Також, дослідники звертають увагу, що концепції Дж.Серла та Е.Дюркгайма мають велику кількість точок дотику.

На думку Дж.Серла, модерні стандарти розуміння раціональності недосконалі. В своїй роботі “Раціональність у дії” (Searle, 2010), американський філософ скептично ставиться до правильної інтерпретації поняття

“раціональність”, наголошуючи, що в сьогоденні раціональність втратила свою денотативну значущість в мисленнєвих процесах. В цілому, Дж.Серл вважає, що причини не змушують нас здійснювати певний тип діяльності. Вони (причини) можуть скеровувати нашу поведінку, але остаточний вибір залишається за індивідом. Тому може існувати розрив або поляризація між причинами та нашими діями.

Друге критичне зауваження щодо раціоналізму полягає в тому, що ми можемо раціонально робити те, що не є результатом наших власних бажань (Searle, Smith, Zaibert & Moyal, 2001, p. 4). Тому Дж.Серл спростовує думку про неможливість існування фактів про світ, які ніколи не можуть виступати детермінантою нашої поведінки.

Третій момент, який критикував Дж.Серл в сучасному розумінні раціоналізму полягає в його обмежуючому впливі на бажання людей (Searle, Smith, Zaibert & Moyal, 2001, p. 6). Наприклад: ми прагнемо поїхати та відвідати певну країну, але ми постійно думаємо про раціональність такої дії та намагаємося порівнювати ціннісну сторону, тобто бажання з раціональним потенціалом її втілення. В цьому контексті, завжди виникає дилема економії коштів або реалізації власного внутрішнього бажання. Тому людина стикається з проблемою пріоритетності в межах певного контексту. Зважаючи на вище зазначену інформацію можна сформулювати умовивід, що для Дж.Серла раціональність являє собою не систему правил, а доповнення до них. Це обумовлено тим, що вона (раціональність) може впливати на вибір людини, але ніколи (вона) не буває абсолютно виражена в ній (Searle, Smith, Zaibert & Moyal, 2001, p. 7–8).

1.2 РЕФЛЕКСІЇ ДЖОНА СЕРЛА ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ СВІДОМОСТІ

На думку Дж.Серла, свідомість не розглядалася як актуальна тема для наукових досліджень, оскільки їй приписувалася суб’єктивність, яка знаходиться

за межами об'єктивної науки. Основна риси свідомості полягає в тому, що вона є уніфікованою якісною суб'єктивністю. Загалом, свідомість відрізняється від інших біологічних явищ тим, що вона має суб'єктивну онтологію від першої особи. Однак, вище зазначена суб'єктивна онтологія корелюється з епістемічно об'єктивною наукою про свідомість (Searle, 2000, p. 1).

Потрібно подолати філософську традицію, яка розглядає психічне та фізичне крізь призму двох різних метафізичних сфер (Searle, 2000, p. 2). В цілому, існують типи розуміння та пояснення свідомості. Перший полягає в тому, що ми мислимо свідомість та її поле в розрізі різних частин. Другий тип розглядає свідомість в зрізі уніфікованої цілісності її станів. Загалом, для Дж.Серла залишається незрозумілим питання: “Чому неврологи та нейробіологи не досліджували функціонування та особливості свідомості?”. Проблематизація цього питання, американським філософом, була обумовлена неможливістю вивчати особливості мозку без розуміння специфіки свідомості (Searle, 2000, p. 2–3).

На думку американського філософа, дефініювати поняття “свідомість” доволі складно (Searle, 2000, p. 6). Це обумовлено багатокомпонентністю та поліаспектністю поняття. Однак, якщо говорити про цей феномен в не науковому вимірі, то Дж.Серл вважає, що свідомість являє собою сукупність внутрішніх, якісних, суб'єктивних станів та процесів усвідомлення. Вищезазначене розуміння свідомості актуалізується протягом усього життя в людини за виключенням сну або непритомного стану. Загалом, свідомість охоплює або включає: відчуття болю; сприйняття предметів; стан тривоги та депресії; мисленнєвий процес, який виникає задля вирішення певної проблеми (Searle, 2000, p. 6–8).

На думку Дж.Серла, будь-який свідомий стан має якісні почуття (Searle, 2000, p. 7). Однак, якісні почуття є мінливими і залежать від типу діяльності або контексту знаходження людини. Тому американський дослідник зазначає, що для кожного свідомого досвіду наявне щось, що йому здається на основі чого отримується відбувається пізнання та отримується знання. В свою чергу, для

несвідомої сутності не існує нічого, що подібне до цієї сутності (Searle, 2000, р. 7–8).

Продовжуючи окреслену лінію розмірковувань, Дж.Серл вважає, що всі свідомі переживання в будь-який момент життя суб'єкта або агента відбувається в розрізі єдиного поля свідомості (Searle, 2000, р. 11). Це дає змогу говорити про єдине поле свідомості в зрізі якісної суб'єктивності. Тому свідомий стан є уніфікованим, а його єдність детермінується суб'єктивністю та якістю. В цілому, Дж.Серл стверджує, що подібно до зорової системи, яка пов'язує різні зовнішні стимули в єдине сприйняття, так і мозок певним чином об'єднує різноманітні зовнішні стимули в монолітний свідомий досвід (Searle, 2000, р. 11–12).

На думку Дж.Серла, повинен існувати певний тип організованого об'єднання послідовностей свідомості, які ми можемо зафіксувати в короткостроковій або знаковій пам'яті (Searle, 2000, р. 12). Наприклад: коли ми вимовляємо речення, для його коректного формулювання потрібно пам'ятати його початок доходячи до його завершення, щоб думка була виражена логічно та структуровано. В свою чергу, миттєва єдність притаманна і потрібна свідомості задля її самоактуалізації (Searle, 2000, р. 12–13).

Ще один момент, на який звертає увагу Дж.Серл полягає в суб'єктивно-об'єктивному розрізненні онтологічного сенсу (Searle, 2000, р. 14). Американський філософ зазначає, що деякі сутності мають суб'єктивний спосіб існування, тобто вони наявні в свідомості за допомогою переживання в суб'єкті. В свою чергу, інші сутності мають об'єктивний спосіб існування, тобто їх наявність та життя не залежить від свідомості. Суть цього розрізнення полягає в тому, що наукова вимога епістемічної об'єктивності не виключає онтологічної суб'єктивності як сфери дослідження (Searle, 2000, р. 14–15).

В 70-80-х роках ХХ століття науковці та філософи розуміли проблему співвідношення тіла та розуму крізь призму дуалізму (Searle, 2000, р. 13). Американський лінгвіст вважає, таку інтерпретацію тілесного та мисленнєвого, рудиментарною. Загалом, філософ виділяє в цій проблемі дві частини: філософську та наукову. Філософська частина цієї проблематики була частково

розкрита у інформації зазначеній вище, де описувалося, що свідомий розум є обумовлений та детермінований процесами функціонування мозку. Також, було зазначено, що свідомий розум є ознакою та властивістю мозку вищого рівня (Searle, 2000, p. 13–14).

На думку Дж.Серла, філософське вирішення цієї проблеми передбачає врахування двох основних моментів (Searle, 2000, p. 14). Перший, полягає у взятті до уваги, взаємозв'язку між механізмами мозку та свідомістю в розрізі каузальних зв'язків. Це обумовлено тим, що процеси в мозку викликають наші свідомі переживання. Другий момент, полягає в тому, що не обов'язково використовувати або мислити проблему тіла та розуму крізь призму дуалізму. Загалом, Дж.Серл вважає, що свідомість не є певною рідиною в мозку. Вона (свідомість) являє собою стан, в якому перебуває мозок (Searle, 2000, p. 14–15).

Американський лінгвіст зазначає, що існує три кроки для продукування якісного наукового дослідження стосовно свідомості (Turello, 2015). Перший крок, полягає в пошуку нейробіологічних подій, які співвідносяться з свідомістю. Другий крок передбачає верифікацію чи фальсифікацію кореляції, тобто визначення істинності її причинно-наслідкового зв'язку. Останній крок мислиться крізь призму конструювання теорії, у вигляді набору приписів та правил, які формалізують каузальні зв'язки.

На думку американського філософа, існує три напрямки досліджень, які є продуктивними для створення єдиного методологічного взірця для вивчення свідомості (Searle, 2000). Перший напрямок полягає у вивченні феномену “сліпого погляду”. Його суть полягає в наступному: маючи певні вади зору, індивіди можуть повідомляти про випадки, що трапляються в їх полі зору, навіть якщо не існує візуально-усвідомленого стимулу (Searle, 2000, p. 11–12). Зважаючи на зазначену інформацію, група дослідників припускає, що сліпоту можна використовувати як основу до розуміння свідомості (Chalmers, 2011). Загалом, виявлення фізіологічної та анатомічної різниці між перманентний зором та сліпотою можна екстраполювати на встановлення неврологічного розрізнення випадків свідомого та несвідомого (Chalmers, 2011, p. 33–34).

Другий напрямок, намагається сформулювати єдиний методологічний стандарт для вивчення зору крізь призму уявлення, що зовнішній стимул є постійним, але модифікується внутрішній суб'єктивний досвід (Chalmers, 2011, р. 35). Прикладом вищезазначеної тези можуть бути гештальт-перемикач (коли особа сприймається двома різними способами) та бінокулярне суперництво (коли на кожне око впливають різні подразники і візуальний досвід залежить від стимулів правого або лівого ока в кожен конкретний момент окремо). Тому використовуючи цей метод дослідник має шанс сконструювати універсальну методологію вивчення зорового досвіду незалежно від неврологічних корелятивів, які впливають і стимулюють сітківку (Chalmers, 2011, р. 36–37).

Третій напрямок шукає єдину валідну методологію в розрізі спостереження та фіксації нейробіологічних причин певної перцептивної модальності, зокрема зору (Chalmers, 2011, р. 38). Основна теза цього напрямку полягає в тому, що функція зорової свідомості повинна надавати зорову інформацію безпосередньо частинам мозку, які організовують довільний рух. Тому, зважаючи на перекодування інформації в наступних полях зору, дослідники стверджують, що базова форма не корелюється з зоровою свідомістю (Chalmers, 2011, р. 38–39).

Дослідницька програма, яка передбачає в гіпотезі уніфіковану свідомість на певному етапі своїх розвідок повинна розглядати відмінність між загальним станом свідомого мозку на відмінно від несвідомого (Searle, 2000). Також, потрібно враховувати, що свідомість сприймаючи певні об'єкти реальності є уніфікованою та цілісною. Однак, потрібно зрозуміти потенціал мозку до вироблення єдиного та цілісного свідомого досвіду (Searle, 2000, р. 13).

Проаналізувавши потенціал теорій та підходів, які розглядають свідомість крізь призму фрагментарного або частково, Дж.Серл прагне віднайти валідну методологію дослідження свідомості в зрізі цілого (Searle, 2000, р. 14). Американський філософ зазначає, що в філософії схожу теорію розвивав Іммануїл Кант, рефлексуючи щодо трансцендентальної єдності апперцепції. Дж. Серл звертає увагу на те, що, можливо, ми повинні думати про свідомість як

функціональний стан великих частин мозку, зокрема таламокортикальної системи. В цьому контексті, чуттєве сприйняття відіграє роль модуляції попередньо наявної свідомості, тобто вона не створюється заново. Тому свідомість – внутрішній стан мозку, а не реакція на чуттєві стимули (Searle, 2000, р. 14–15).

Підсумовуючи свої розмірковування щодо розуміння та дослідження свідомості Дж.Серл зазначає, що вивченню цього феномену перешкоджало дві помилки (Searle, 2000, р. 16). Перша полягає в тому, що поняття “свідомість” розуміли лише як певний вид комп’ютерної програми або спеціальне програмне забезпечення мозку. Друга хиба стосується того, що свідомість обмежувалася лише дефініцією щодо операціоналізації інформації. На думку Дж.Серла, вище зазначені помилки обумовлені превалюванням процесів технологізації над біологічними розвідками. Загалом, потрібно розуміти, що технологічне розуміння свідомості маргіналізує його природну здатність. В свою чергу, людська свідомість наділена здатністю до усвідомлення та розуміння процесів за допомогою мозку (Searle, 2000, р. 16).

Отже, в цьому розділі було з’ясовано, що наукову діяльність Дж.Серла можна поділити на два період: ранній та зрілий/пізній. На першому етапі, американський лінгвіст, під впливом ідей Дж.Остіна, прагнув вивчати особливості мовленнєвих актів, зокрема іллокутивної сили. На другому етапі своєї наукової діяльності, американський філософ, трансформує власні погляди переорієнтовуючись на дослідження проблеми свідомості та співвідношення свідомості з технікою.

В другій частині першого розділу, ми здійснили аналіз рефлексій Дж.Серла щодо поняття “свідомість” і продемонстрували, що для американського філософа поняття “свідомість” являє собою біологічне явище, яке має свою унікальну специфіку. Також, встановили, що нетривіальність свідомості в порівнянні з іншими біологічними явищами обумовлена наявністю в неї власної суб’єктивності або онтологію від першої особи. Додатково встановили, що онтологічна суб’єктивність не вступає в колізію з науковою або

епістемічною об'єктивністю. Визначили, що проблема дослідження свідомості має міждисциплінарний характер і її вивчення найефективніше (валідно) можливо здійснювати крізь призму функціонального підходу.

РОЗДІЛ 2. КРИТИКА ДЖОНОМ СЕРЛЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕСТУ АЛАНА ТЮРІНГА

В цьому розділі ми продемонструємо основні інтуїції класиків філософії минулого та сьогодення, які дали змогу Дж.Серлу сформуванню власної критичної рецензії тесту А.Тюрінга. Здійснимо огляд аналітики Дж.Серла стосовно тесту А.Тюрінга. Виявимо основні проблемні поля тесту британського науковця. Розкриємо слабкість деяких критичних аргументів американського філософа відносно тесту А.Тюрінга. Визначимо причини відсутності консенсусу між науковцями, які пропагують тест А.Тюрінга та філософами, що прихильні до ідей Дж.Серла.

2.1 ІМПЛІЦИТНІ ПЕРЕДУМОВИ КРИТИКИ ДЖОНОМ СЕРЛЕМ ТЕСТУ АЛАНА ТЮРІНГА

Пропонуємо розпочати аналітику Дж.Серла стосовно рефлексій А.Тюрінга з визначення чотирьох основних аргументів, які були закладені в основі експерименту під назвою “китайська кімната”. Це дасть змогу зрозуміти конструктивність критики американським філософом, тесту А.Тюрінга та увиразнити імпліцитні елементи формування експерименту “китайська кімната”. Загалом, перший аргумент Дж.Серла базується на рефлексіях Готфріда Ляйбніца (The Chinese Room Argument, 2004). Американський лінгвіст, посилаючись на теорію “монад” Г.В.Ляйбніца, апелює до можливості гіпотетично уявити, що техніка або фізична система може мислити або сприймати зовнішні імпульси, тобто отримувати досвід (The Chinese Room Argument, 2004).

В ситуації підтвердження вищевказаної гіпотези можна говорити про наявність свідомості у техніці (The Chinese Room Argument, 2004). Однак, німецький мислитель зазначає, що для фізично-механічної системи сприйняття недоступне, оскільки функціонування механізму або техніки залежить від їх наперед визначеної запрограмованості. Тому сприйняття потрібно віднаходити

лише в простій субстанції, а не техніці. Загалом, Г.В.Ляйбніц протиставляє внутрішнє функціонування машини та органічне природне сприйняття. На його думку, механічні операції являють собою певні частини, які рухаються за чітко визначеним алгоритмом від однієї точки до іншої. Звідси можна зробити наступний умовивід: в функціонуванні механізму немає нічого, що можна пояснити за допомогою мислення або сприйняття (The Chinese Room Argument, 2004).

Другим аргументом, який використовує Дж.Серл, є ідея “паперової машини” (The Chinese Room Argument, 2004). Вона (ідея) являє собою комп’ютер, який створений людиною. Зазначену ідею можна віднайти в роботі А.Тюрінга “Інтелектуальна техніка”, яка була написана в 1948 році. В цій роботі британський дослідник написав програму, яка дозволяла машині грати в шахи. Загалом, поняття “паперова машина” можна визначити як певний тип програми, який кодує і визначає алгоритм дій. Однак, особливість цієї програми полягає в тому, що вона написана органічною мовою та реалізується людиною. Також, особливістю цієї програми можна вважати те, що людина координуючи функціонування паперової шахової машини може не знати, як грати в шахи. Єдину функцію, яку виконує оператор машини – послуговується інструкціями щодо руху на шаховій дошці (The Chinese Room Argument, 2004).

Прогресивний характер ідеї машини А.Тюрінга, яка полягала в сумі або синтезі людини та паперу, обумовлена порушенням проблеми свободи комунікації та розуміння (Hauser, 2001). Вище зазначену проблему можна продемонструвати на прикладі гри в шахи. До моменту, коли ми зайшли в кімнату, ми нічого не знаємо про гру в шахи, але використовуючи програму А.Тюрінга, людина може генерувати ряд символів, які дають змогу здійснювати гру. Однак, для людей, які знаходитимуться за межами цієї кімнати буде здаватися, що особа одноосібно добре грає в шахи. В цьому контексті актуалізуються наступні запитання: “Чи знає особа тепер як грати в шахи, чи це грає в шахи комп’ютер?”; “Якщо особа запам’ятає комбінації гри в шахи, які

генерує комп'ютер чи можна це вважати свідомими діями, чи маніпуляцією?” (Hauser, 2001).

Успіхи А.Тюрінга в розвитку комп'ютерних програм сприяли його вірі у можливість реалізації на практиці в техніці або фізичних одиницях інтелектуальної діяльності та поведінки (Hauser, 2001). Тому британський науковець сформулював тест, який був названий на його честь. Його суть полягала в тому, що за умови проходження комп'ютера через людину в реальному часі, технологічну одиницю, тобто комп'ютер, можна вважати розумним (Rispen, 2012).

Третій аргумент Дж.Серла мислився крізь призму рефлексій його колеги Х.Дрейфуса (Rispen, 2012). Останній був одним з перших критиків щодо позитивних висловлювань на користь ШІ. В 1965 році Х.Дрейфус опублікував доповідь, яка має назву “Алхімія та штучний інтелект” (Dreyfus, 1965). У цій роботі американський дослідник стверджував, що центральні елементи психічного життя людини не можуть детермінуватися та бути інкорпорованими в запрограмовані символи та правила (Dreyfus, 1965).

Основними науковими інтересами Х.Дрейфуса була континентальна філософія, яка стосується проблем свідомості, інтенціональності та ролі інтуїції (University of Helsinki, 2009). В порівнянні з Дж.Серлем, який не був знайомий з феноменологією Едмунда Гуссерля, його колега Х.Дрейфус вибудовував свої рефлексії крізь призму лінії розмірковування, яку сформулював німецький класик феноменології. В цілому, варто зазначити, що американський філософ допускав схожість мозку з цифровим комп'ютером і можливість кодифікації розуміння крізь призму певних правил (University of Helsinki, 2009).

У 70-80х роках, комп'ютери почали вдосконалюватися, як наслідок покращилися їх технічні характеристики та знизилася їх вартість (The Chinese Room Argument, 2004). Це слугувало каталізатором формування, серед науковців, які вивчали та розвивали можливості ШІ, думки щодо можливості програми розуміти англійські речення на основі використання певної інформаційної бази даних. В цьому контексті, актуалізуються рефлексії Роджера

Шенка, зокрема “теорія концептуальної залежності”. Вище зазначена теорія постулює конструювання і транслявання сценаріїв розуміння задля репрезентації концептуальних відносин. Концептуальні відносини пов’язані з семантикою концептуальних ролей (The Chinese Room Argument, 2004).

Останнім (четвертим) аргументом китайської кімнати є мисленнєві експерименти, в яких залучена якнайбільша кількість людей, котрі діють подібно до комп’ютера (The Chinese Room Argument, 2004). В цьому контексті, Дж.Серл звертає увагу на рефлексії Адама Міцкевича. Останній в 1961 році опублікував роботу “Гра” (Днепров, 1961), де описується експеримент в якому 1400 студентів математики перебуваючи на стадіоні і повинні були функціонувати за правила комп’ютера. Суть дослідження полягає в наступному: протягом 4 годин з певною часовою тривалістю потрібно було обчислювати двозначні числа, які студент отримували один від одного і передавали отриманий результат наступному учаснику експерименту. На наступний день всі учасники польового дослідження дізналися, що вони переклали речення з португальської на російську (Днепров, 1961).

Головний герой праці А.Міцкевич формулює умовивід, що навіть найдосконаліше моделювання мислення техніки не являє собою процес мислення, тобто фізична одиниця є вищою формою руху живої матерії (Днепров, 1961). Схожу тезу підтримують функціоналісти, які постулюють детермінування психічних станів каузальними ролями. Це обумовлено тим, що психічні стани відіграють певну чітко визначену роль в системі. Тому акцент здійснюється на діяльність, а не на матерію (Днепров, 1961).

2.2 ОСОБЛИВОСТІ ТЕСТУ АЛАНА ТЮРІНГА ТА ЙОГО АНАЛІТИКА ДЖОНОМ СЕРЛЕМ

Здійснивши короткий огляд основних постулатів Дж.Серла щодо формування експерименту “китайська кімната” пропонуємо перейти до розгляду тесту А.Тюрінга та його критичної аналітики крізь призму поглядів

американського філософа. На думку А.Тюрінга, комп'ютер можна вважати розумним за умови, якщо він може бути людиною або пройти шлях людини в онлайн-чаті (Cole, 2014). Також, британський дослідник зазначає, що техніка та машини повинні втілити в собі когнітивно-мисленнєві властивості людини до 2000 року (Cole, 2014).

В одному з випусків журналу "Scientific American" наявні розмірковування Дж.Серла, які стосуються хибності використання тесту А.Тюрінга задля визначення інтелекту (Nick Bourbaki, 2011). Науковці, що використовувати тест А.Тюрінга задля інтерпретації штучного інтелекту критикують Дж.Серла за містичність та фанатизм його аргументів. У цій ситуації проблемою постає специфіка суперечки, яка відбувається між Дж.Серлем та прихильниками теста А.Тюрінга. Основа комунікації між опозиційними сторонами постає у вигляді дебатів, а не дискусії, як наслідок сторони не намагаються досягнути спільного знаменника крізь призму консенсусу, а постулюють виключно свою правоту. Це негативно впливає на вироблення спільного вирішення цього питання. Додатково, проблема ускладнюється відсутністю в науковців спільної наукової традиції щодо вивчення певних явищ та процесів. Тому поляризовані епістемічні підвалини та асиметрична наукова традиція створюють протиріччя між дослідниками, які вивчають однакові проблеми (Nick Bourbaki, 2011).

В статті 1950 року А.Тюрінг описує імітаційну гру, суть якої полягає в тому, що допитувач намагається визначити стать одного або кількох учасників цієї гри на основі питань та відповідей у письмовій формі (Nick Bourbaki, 2011). Мета одного учасника полягає в тому, щоб змусити допитувача помилитися в прийнятті рішення щодо статі учасника, тобто видавати себе за особу, якою він/вона не є. У своєму первинному вигляді, тест А.Тюрінга передбачає заміну одного з учасників на машину. Якщо інтегрована в гру машина не впливає на результат гри, то вона (машина) здатна мислити. Це обумовлено тим, що машина виконує функцію письма та передає інформацію через третю особу (Nick Bourbaki, 2011).

Умовивід А.Тюрінга щодо можливості мислення комп'ютера базується на тому, що письмової взаємодії достатньо для того, щоб зафіксувати людський інтелект в техніці (Turing vs. Searle, 2012). Посилаючись на свій аргумент, британський дослідник зазначає, що значна природа інтелекту належним чином охоплюється формальною системою. В тесті А.Тюрінга успішний або продуктивний комп'ютер виявляв мовленнєвий інтелект, реагуючи на запитання та розуміючи мову (Turing vs. Searle, 2012, p. 7).

Однак, протилежної точки зору дотримувався Дж.Серл, який в 1980 році обґрунтовував, що комп'ютери не розуміють питань на які можуть конструктивно відповісти, оскільки послуговуються лише своїм попереднім кодуванням. Тому американський філософ скептично оцінював настрої таких ентузіастів як А.Тюрінг. Свої ідеї американський лінгвіст концептуалізував у - “аргумент китайської кімнати” (Turing vs. Searle, 2012, p. 7–8).

На думку А.Тюрінга, потрібно розуміти, що розумна поведінка може продукуватися лише на основі простих операцій (Turing vs. Searle, 2012, p. 7–8). Вище зазначена теза британського вченого апелює до того, що все обчислюване, можна вирахувати за допомогою машин, які здійснюють декілька простих операцій. В свою чергу, Дж.Серл стверджує, що “сильний ШІ” є обчислювальним, як наслідок зводиться до простих операцій. Тому багато вчених, які займаються вивченням когнітивних процесів звертають увагу на можливість пізнання людини крізь призму обчислення нейронів. Однак, Дж.Серл в своєму експерименті намагається продемонструвати, що комп'ютерні маніпуляції з рядами символів не можуть бути операцією, яка продукує розуміння та свідомість (Turing vs. Searle, 2012).

Існує різна оцінка аргументів Дж.Серл щодо аналітики тесту А.Тюрінга (Turing vs. Searle, 2012). Одні дослідники вважають, що рефлексії американського філософа доводять, що цифрові комп'ютери не можна запрограмувати на розуміння мови, як наслідок тест А.Тюрінга є біхевіористським. Інші науковці стверджують, що інтенції Дж.Серл не доводять неможливість комп'ютера мислити. Деякі критики зазначають, що

американський лінгвіст мислив правильно і його експеримент продуктивний. Однак, зміни деяких умов експерименту призведе до актуалізації та релеватності тесту А.Тюрінга (Turing vs. Searle, 2012, p. 9–10).

На думку Дж.Серл, тест А.Тюрінга націлений не на розуміння чи думки в будь-якому реалістичному сенсі (Turing vs. Searle, 2012, p. 16). Це обумовлено тим, що його тест працює в одиничних ситуаціях, де наявні необхідні стимули та фрейми. Тому будь-який тест, де залучені системи, які детерміновані формальними діями може бути зведений до експерименту “китайська кімната”, тобто спростований. Загалом, американський філософ зазначає, що особа відповідаючи на запитання сформульовані китайською мовою, не займається інтенційною поведінкою щодо питань, як наслідок не можна сказати, що вона розмірковує над відповідями (Turing vs. Searle, 2012, p. 16–18).

Критикуючи тест А.Тюрінга американський лінгвіст стверджує, що інтенційна поведінка має відповідати реальним випадкам, а не формальним моделюванням реальності (Turing vs. Searle, 2012, p. 18). Тому інтенціональний потенціал поведінки є результатом непередбачуваних ситуацій, які можна віднайти лише в межах реальності та її еволюції. Загалом, Дж.Серл вважає, що думка є подібною до інших видів біологічної діяльності, зокрема травлення чи фотосинтезу, як наслідок вона (думка) внутрішньо залежить від ареалу свого походження. Звідси можна зробити умовивід, що моделювання травлення чи мислення не подібні собі за суттю в реальності (Turing vs. Searle, 2012, p. 18–20).

Незважаючи на критику теста А.Тюрінга потрібно звернути увагу, що Дж.Серл не заперечував можливість всіх машин думати (Turing vs. Searle, 2012). На думку, американського філософа люди являють собою певний вид “цифрового комп’ютера” або машини, який здатний мислити. Основна різниця між мозком та комп’ютерними система полягає в тому, що процеси детермінування техніки є обчислювальними (Turing vs. Searle, 2012). Тому вони (процеси обчислення) повністю незалежні від будь-якої вказівки на певний тип апаратної реалізації.

Підсумовуючи вищезазначені рефлексії Дж.Серла стосовно тесту А.Тюрінга варто зазначити, що експеримент “китайська кімната” доводить, що жоден комп’ютер не може прийти до розуміння чогось обмежуючись фреймом програми, яка його кодує (Morgan, 2018). Первинне твердження, що комп’ютери розуміють мову, Дж.Серл спростовує. Однак, Дж.Серл не враховує, що програми запуснені в комп’ютерах продукують розум, який забезпечує розуміння чогось. Обчислювальні процеси, які породжують розум демонструють неідентичність комп’ютера та розуму відносно речей. Загалом, розуми не тотожні системам, які їх реалізують. Цей аргумент демонструє метафізичний момент, який свідчить, що тест А.Тюрінга спростовано не повністю (Morgan, 2018, р. 21–23).

Отже, в цьому розділі ми здійснили огляд аналітики Дж.Серла стосовно тесту А.Тюрінга. Це дало змогу констатувати амбівалентність аналітики американського філософа щодо думок британського науковця. З однієї сторони, американський філософ спростував такі рефлексії британського дослідника: комп’ютер може розуміти мову та мислити; техніка має свідомість; поняття “стать” однаково розуміється відносно людей та техніки; техніка або фізична система використовує семантику. Також, встановили, що до основних причин відсутності консенсусу щодо поглядів Дж.Серла та А.Тюрінга можна зарахувати наступні: відмінна наукова традиція та епістеміологічний фундамент формування філософських та наукових поглядів; партикулярна світоглядна орієнтація вище вказаних дослідників, оскільки Дж.Серл писав про проблему свідомості в філософському зрізі, а тест А.Тюрінга описаний на основі наукового базису та аргументації.

РОЗДІЛ 3. АРГУМЕНТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ “КИТАЙСЬКА КІМНАТА” ДЖОНА СЕРЛА ТА ЙОГО КРИТИКА ДЕННІЕЛОМ ДЕННЕТОМ ТА РІЧАРДОМ РОРТІ

В попередніх розділах ми здійснили огляд основних аргументів Дж.Серла щодо тесту А.Тюрінга. У цьому розділі, ми розглянемо умови аргументу виключно мисленнєвого експерименту “китайська кімната”, щоб поглибитись в більш детальну аналітику аргументації та похідних заперечень та їх висновків щодо неї. Також, ми розглянемо загальні міркування Дж.Серла, що імпліцитно зв’язані з аргументом мисленнєвого експерименту “китайська кімната”. Також, ми здійснимо критичний огляд аналітики Д.Деннета та Р.Рорті стосовно експерименту Дж.Серла “китайська кімната”. Виявимо спільні та відмінні риси аналітики філософів щодо аргументу мисленнєвого експерименту “китайська кімната”.

3.1 АНАЛІТИКА ДЖОНА СЕРЛА ТА ЙОГО ОПОНЕНТІВ СТОСОВНО ЗДАТНОСТІ ДО ІНТЕНЦІОНАЛЬНОСТІ ШІ

Перш за все, Дж.Серл апелює до класифікації штучного інтелекту. Важливим буде зауважити, що філософ визначає дві категорії у розгляді питання імітації людських когнітивних здібностей відтворюваних за допомогою комп’ютерів. Згідно з книгою “Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку”, Дж.Серл розділяє комп’ютер на “сильний” ШІ, та “слабкий”, або “обережний” ШІ” (Серл, 2014, с. 229). Продовжуючи, ми чітко бачимо розрізнення цих двох категорії і те, що американський філософ надає перевагу у розгляді саме “сильного” ШІ. На його думку “слабкий” штучний інтелект, це такий комп’ютер (сильний інструмент) за допомогою якого ми могли б ретельніше/точніше формулювати та перевіряти гіпотези. Далі ми бачимо, що у рефлексіях Дж.Серла, цінність набуває функціонал саме “сильного” ШІ; почасти через те, що це такий вид комп’ютера який залишається

для нас не тільки інструментом для вивчення розуму, але й має більш глибокі можливості реалізації когнітивних дій (Серл, 2014, с. 229).

Дж.Серл вважає, що людина створивши програму для комп'ютера певного типу не отримує бажаної інтенціональності, якою буде володіти машина (штучний інтелект). Також потрібно враховувати, що у твердженнях Дж.Серла можна простежити думку щодо обов'язкової наявності причинно-наслідкових сил, які повинні бути притаманними комп'ютеру. На думку філософа: "Будь який механізм який здатний виробляти інтенціональність, повинен мати причинно-наслідкові сили, рівні з мозковими. Будь яка спроба, буквально, штучно створити інтенціональність у (сильного ІІІ) не має успіху лише шляхом розробки програм, (ця спроба) повинна дублювати причинно-наслідкові сили людського мозку" (Серл, 2014, с. 229).

Дж.Серл намагається комплексно дати відповіді на питання, яке стосується наявності інтенціональності в комп'ютерах. Пропонуємо розпочати з першого прикладу відповіді, яку дає Дж.Серл. У ній безпосередньо згадується система "Берклі", прикладом якої слугує той факт, що людина, яка знаходиться в кімнаті, є частиною певного порядку, та розуміє все, що відбувається у рамках нього, тобто має розуміння мови. Тому розуміння не може бути приписане саме індивідові, а скоріше, воно приписується цілій системі, частиною якої він є (Серл, 2014, с. 235).

На думку Дж.Серл, відповідь щодо вище згаданої теорії полягає в тому, щоб дозволити людині засвоїти всі елементи притаманні системі. Таким чином, індивід буде інкорпорувати собою всю систему та задані в ній умови. Американський філософ зазначає, що згідно із одним з варіантів цього погляду, особа, яка має чіткі правила, виступає як система маніпуляції формальними символами, насправді може розуміти китайську мову. На противагу цьому, американський філософ висуває твердження, що розуміння китайської мови є "підсистемою", у якій людина знаходиться; її не слід плутати з підсистемою англійської мови (Серл, 2014, с. 236).

Саме тому ми маємо справу в цій відповіді з двома підсистемами: “китайською” та “англійською”, які абсолютно не мають нічого спільного одна з одною. У той час, коли англійська підсистема знає, що розповідь відноситься сама до себе, наприклад: “гамбургери” відносяться до історії про гамбургерів; китайська підсистема знає лише, що одні закарлюки слідує за іншими закарлюками.

Отже, маємо різні формальні символи, які заходять на одному кінці; ними маніпулюють згідно з правилами англійської і отримують на виході інші символи. Це ще раз підтверджує твердження Дж.Серла, що такого типу маніпуляції з символами недостатньо для розуміння китайської мови у будь-якому буквальному сенсі. Власне, людина може малювати одну закарлюку після іншої закарлюки, при тому не розуміючи нічого китайською мовою (Серл, 2014, с. 237). У нашому випадку китайська підсистема є частиною англійської підсистеми, яка займається безглуздою символічною маніпуляцією з правилами, що задані англійською мовою. Тому відповідь Дж.Серла щодо теорії систем є цілком спростованою.

Другою, не менш важливою відповіддю Дж.Серла, є приклад з роботом (Єль). Власне, ідея відповіді пропонує нам можливість розглянути робота як антропоморфне створіння. Наприклад, ми написали особливу програму, яка є відмінною від програми. Це дає нам можливість помістити програму в тіло робота і наділили його здатністю не просто оперувати формальними символами як вхідною та вихідною інформацією, а фактично керувати роботом, поведінка якого дуже сильно нагадує сенсорне сприйняття, а точніше – поведінку людини. Уявіть собі підконтрольні дії машини, що виникають внаслідок так званого комп’ютерного “мозку”.

На думку Дж.Серла, розгляд такого прикладу припускає не лише питання маніпуляцій із формальними символами, а також присутність наборів причинно-наслідкових зв’язків із зовнішнім світом (Серль, 2014, с. 240). Важливо сказати, що абсолютно не помилковим є твердження, що на перший погляд додавання

“перцептуальних” та “мониторних” здібностей, нічого нового для такого твердження не дає, зокрема у питаннях інтенціональності. Все, що ми робимо, досі залишається лише маніпуляціями з формальними символами. Отже, можемо зробити висновок, що ми нічого не розуміємо, за винятком правил маніпулювання символами, а це означає, що робот, у свою чергу, не має жодних інтенціональних станів подібного роду. Незмінним залишається тільки те, що ми виконуємо формальні інструкції щодо маніпулювання формальними символами.

Також ми можемо послідовно приписати ще одну відповідь Дж.Серла, яка стосується прикладу інших розумів (Єль). Заперечення, яке було висунуте Дж.Серлу, полягало в тому, що мово-здатність і розуміння китайської мови репродукується через поведінку людини. Відповідно до цього було висунуте припущення, що на даний момент комп’ютери можуть пройти поведінкові тести настільки добре, що це буде подібно до проходження людиною такого тесту. А тому, комп’ютеру також потрібно приписати пізнання, як і людині. Дж.Серл дав досить лапідарну відповідь, висвітливши проблематику цієї дискусії через повернення до азів мисленнєвого експерименту “китайська кімната”.

Наступна відповідь Дж.Серла була адресована симулятору мозку (Берклі та Массачусетському технологічному університету). За умовою, що була описана Дж.Серлем, ми маємо намір розробити програму, яка, перш за все, не репрезентує інформацію про зовнішній світ. Її основний функціонал – імітувати реальну послідовність збуджень нейронів у синапсах мозку, наприклад: носія китайської мови (Серл, 2014, с. 241).

Основна ціль такого досліджу полягає в тому, що існує певного роду рівень ментальних операцій, які, в свою чергу, складаються з обчислювальних процесів над формальними елементами. Цей рівень являє собою сутність ментального, і він має бути реалізований у мозкових процесах. На думку Дж.Серла, для перевірки можливості реалізації цієї ідеї потрібно уявити, що замість одномовної людини в кімнаті, що перетасовує символи, ми маємо людину, яка призводить у дію складний комплекс водопровідних трубок, поєднаних між собою з

допомогою клапанів (Серл, 2014, с. 242). Кожне поєднання трубок відповідає за реалізацію синапсів в китайському мозку. Систему розроблено так, що після збудження всіх синапсів (включення всіх потрібних кранів послідовно), ми отримуємо китайські відповіді.

Дж.Серл також відкидає можливість реалізації такої системи, позаяк тут проглядається імітування формальної структури синапсів китайського мозку. Проблема симулятора мозку, на думку Дж.Серла, полягає в тому, що симулювання/імітування синапсів не відображає суті справи і ніяк не відкриває нам здатності репродукувати інтенціональні стани. Цей приклад може нам тільки показати недостатність формальних властивостей, що повинні міститись у каузальних властивостях, так як ми можемо мати всі формальні властивості, проте не мати нейробіологічних причинних властивостей.

Досить цікавою відповіддю слугує комбінування всіх попередніх відповідей Дж.Серла. Уявімо, що існує робот, що наділений мозкоподібним комп'ютером, поміщений в порожнину черепа, та ще й до того запрограмований усіма синапсами людського мозку і має подобу людської поведінки. Звичайно, при такій єдиній системі у нас не залишається нічого, окрім того, щоб визнати, що такий робот унікальний, та приписати йому властивості інтенціональності. Справді, якби ми створили робота за подобою зовнішності та поведінки людини, нам би вдалося тривалий час не розрізняти його поведінку в цілому, доки ми б не знайшли якісь вичерпні причини, які б вказували на те, що це робот. А також, ми б не мали б знати, що його комп'ютерний мозок є формальним аналогом людського мозку.

Заперечення Дж.Серла полягає в тому, що таке комбінування прикладів є лише припущенням, що, якщо робот виглядає і поводить себе доволі подібно до людини, то ми, у свою чергу, мали б точно окреслити його як істоту, що володіє ментальними станами, що, у свою чергу, спричиняють поведінку і виражаються в ній. Не відкидаємо також той принцип, що ментальні стани мають репродукуватися за допомогою внутрішніх механізмів робота, який має бути наділений ними. У такому разі, ми не можемо приписувати інтенціональність –

особливо, якщо ми знаємо, що він працює за допомогою формальної програми. Або уявімо, що він працює не за допомогою формальної програми, а за допомогою людини, що знаходиться в машині. Людина отримує неінтерпретовані формальні символи від сенсорів робота і відправляє неінтерпретовані формальні символи до його рухових механізмів. Можна сказати, що людина робить маніпуляції згідно з певними правилами (Серл, 2014, с. 245). Тоді робот буде ніщо інше ніж маріонетка в руках людини. Людина, що буде виконувати роботу маніпуляції формальними символами, поєднання правильного входу і виходу інформації, буде лише керувати механізмом, залишаючи тільки при собі свою інтенціональність, не надаючи її роботу.

Пропоную розглянути останню відповідь Дж.Серла щодо заперечень аргументу мисленнєвого експерименту “китайська кімната”. Отже, відповідь численних багатоквартирних будинків (Берклі) пропонує розглянути варіант того, що зрештою ми будемо мати властивість відтворити каузальні стани у механізмі робота у майбутньому, і цей приклад буде вважатись штучним інтелектом. На думку Дж.Серла, такого роду заперечення спрощує проект самого штучного інтелекту. Враховуючи, що вихідна вимога штучного інтелекту являє собою констатація тези – ментальні процеси є обчислювальними процесами над формально визначеними елементами, Дж.Серл наполягає не сприймати таке заперечення як критерія до його основної праці. Увага була прикута виключно до спростування цієї тези. Саме тому Дж.Серл стверджує: якщо вимога переформульована так, що вона більше не збігається з цією тезою, то заперечення уже більше не застосуєш, а тому немає жодної гіпотези, до якої можна було б їх застосувати (Серл, 2014, с. 246).

Підсумовуючи вищезгадані рефлексії Дж.Серла, можна сказати, що формальна модель ніколи не буде достатньою для того, щоб якимось чином володіти інтенціональністю. Як ми вже перевірили, формальні властивості самі по собі не констатують інтенціональність і не володіють каузальними можливостями.

В цілому, ідея Дж.Серла полягає в тому, що у процесах функціонування мозку має значення не так формальна тінь, яку відкидає послідовність синапсів, а швидше фактичні властивості цих послідовностей. Як стверджує американський філософ, аргументи на користь сильної версії штучного інтелекту прагнуть намалювати контури навколо тіні від пізнання, а потім стверджують, що ця тінь і є реальною річчю (Серл, 2014, с. 247).

3.2 АНАЛІТИКА РІЧАРДА РОРТІ СТОСОВНО ПРОБЛЕМИ “МОВА-СВІДОМОСТІ” ТА ЕКСПЕРИМЕНТУ КИТАЙСЬКА КІМНАТА ДЖОНА СЕРЛА

В 20-ому столітті відбувається боротьба між прихильниками карнапівського руху до єдиної науки і послідовниками пізнього Людвіга Вітгенштайна. Простежити відмінність між цими двома вище зазначеними науково-філософськими напрямками можна крізь призму порівняння їх ідей щодо когнітивної науки. Послідовники Рудольфа Карнапа вважають, що неможливо досягнути біхевіористського редукціонізму (Рорти, 2005). Це обумовлено тим, що інтенціональність займає неправильне місце у світі фізичних часток. Однак, багато дослідників цього напрямку стверджують, що зазначена проблема (біхевіористського редукціонізму) була вирішена в нередукціоністському зрізі завдяки “обчислювальній революції” (Рорти, 2005, с. 1–2).

Революція стала можливою завдяки комп’ютерам, які продемонстрували шляхи та способи поєднання семантики та каузальних властивостей символів (Рорти, 2005, с. 2). Загалом, аналогія з комп’ютерами дала змогу зрозуміти, що символи можуть розглядатися як нейрони, і здійснювати причинно-наслідковий вплив. Це відкриття дає нам змогу вивчати функціонування свідомості. У свою чергу, Дональд Девідсон, Роберт Брендом і Венсант Декомб скептично налаштовані щодо цієї революції. Вони, наслідуючи рефлексії Л.Вітгенштайна, вважають незвідність одного словника до іншого, локально проблемою, яку нескладно усунути або подолати. Також вищезазначені дослідники не

розглядають свідомість як механізм, функціонування якого можуть вивчати науковці, які займаються когнітивними проблемами. Послідовники Л.Вітгенштайна погоджуються, що мозок є механізмом, але його неможливо ототожнити зі свідомістю (Рорти, 2005, с. 2–3). Неовітгенштайнціанці пропагують розгляд станів мозку як репрезентації і апелюють до відмови від фізичного визначення функціонування свідомості (Рорти, 2005).

Н.Хомський негативно оцінює вітгенштайнівське антикартезіанство, яке постулює сприйняття мови як навику, якого можна навчитися (Рорти, 2005, с. 5). Він вважає, що сприйняття мови має сприяти генеруванню через неї свідомості. Філософ вважає, що рефлексії Рене Декарта та Джона Лока стосовно вивчення властивостей інтелекту і характеру є раціональними. Це обумовлено тим, що вивчаючи специфіку інтелекту, ми здійснюємо розвідки щодо функціонування механізмів. Також американський філософ скептично оцінює ідеї Д.Девідсона, які стосуються відсутності лінії розмежування між аналітичним та синтетичним в мові.

На думку Р.Рорти, ідеї Н.Хомського щодо наявності незмінної біологічно-детермінованої функції, яка є гетерономна для всіх мов та репрезентує свідчення в формі отриманого знання, являє собою недостатню обґрунтованість (Рорти, 2005). Це обумовлено тим, що його складно верифікувати на основі емпіричних даних. Можна погодитися, що організми, маючи змогу вивчати мову, мають властивість, якою вони відрізняються від інших організмів. Вищезазначена властивість базується на специфічному розташуванні нейронів, які біологічно детерміновані. Однак, постулювати, що механізм реалізує функцію, означає демонструвати відношення між вхідними та вихідними даними, що хибно (Рорти, 2005, с. 7–8).

На думку Р.Рорти, ідеї послідовників Л.Вітгенштайна є продуктивнішими в межах дискусії щодо співвідношення мови та інтенціональності (Рорти, 2005). Наприклад, якщо ми користуємося двома різними словниками для опису певного часового відрізка, то сформульований опис на основі одного та іншого словника не буде ідентичним. Це обумовлено відмінністю їх інтерпретаційного

потенціалу. Загалом, труднощі розуміння певного поняття детерміновані набуттям соціальних навиків щодо розуміння того чи іншого значення смислового конструкту. Тому багатогранність функцій, які виникають в процесі виконання певних маніпуляцій із вхідними та вихідними даними, дають змогу описати стан комп'ютера. Вищезазначену ідею можна екстраполювати на поліаспектність контекстів, у які ми інтегруємо текст. Якщо вчені-когнітивісти зможуть визначити, яка функція для їх дисципліни та наукового поля є центральною, то їх дослідження отримають наукову релевантність. Послідовники Л.Вітгенштайна вважають, що проблема науковців-когнітивістів полягає в наступному: використання ортодоксальних методів природничих наук; приписування станам мозку семантичних властивостей (Рорти, 2005, с. 14–15).

Отже, знання про мозок не допоможе нам зрозуміти культуру. Це дає змогу говорити про неможливість реалізації ідей стосовно єдності знання. Американський філософ вважає, що поняттям “свідомість” позначають дві відмінні речі. Перша – структура людського мозку, а друга – набір соціальних навиків, які мають універсальну назву культура. Тому в соліпсистському або картезіанському сенсі свідомість знаходиться в середині мозку. Натомість, свідомість в зрізі об'єктивного духу являє собою соціальний світ (Рорти, 2005, с. 14–15).

На думку Р.Рорти, культура відноситься до програми ідентично тому, як мозок до комп'ютера (Рорти, 2005, с. 18). Мозок тривалий період часу залишався недослідженим, але за допомогою нанотехнологій ми з кожним днем наближаємося до того, щоб диференціювати його на частини та вивчати на рівні аксонів. Однак, це не означає, що технологічний прогрес дасть змогу досягнути розуміння єдності знання. Відкриття підструктурних особливостей мозку може (не)сприяти новому поясненню розуміння речей людиною. Загалом, співвідношення між природничими та гуманітарними науками від цього відкриття не зміниться. Це обумовлено тим, що переконання/судження не можна індивідуалізувати таким чином, щоб вони співвідносилися з розташуванням нейронів (Рорти, 2005, с. 18–19).

Продовжуючи свої міркування, Р.Рорті зазначає, що неможливість встановити зв'язок між переконаннями та нейрофізіологічними механізмами ускладнює вивчення проблеми “мозок-свідомість” крізь призму культури (Рорти, 2005, с. 19). Американський філософ вважає, що відкриття Д.Менделєєва в хімії не конституює карнапівську тезу “єдності науки”, а репрезентує зв'язок макроструктури з мікроструктурою. Однак, відношення “мозок-культура” і “комп'ютер-програма” не мисляться крізь призму мікро та макро рівнів. Науковці стверджують, що вивчення мозку дасть змогу зрозуміти природу людини. Р.Рорті вважає цю тезу хибною, оскільки первинна роль або функція мозку може не співвідноситися з його діяльністю в теперішньому.

На думку Р.Рорті, безапеляційно стверджувати, що комп'ютер виконує мислиннєві операції та наділений свідомістю хибно (Коортман, 2001). Тому американський філософ позитивно критикує мислиннєвий експеримент “китайська кімната” Дж.Серла в зрізі відсутності свідомості в машин та їх обмеженому опрацюванні вхідних та вихідних даних. Обмеженість опрацювання детермінована кодуванням комп'ютера та його неможливістю вийти за межі інтегрованої програми. Також обидва філософи не відкидають можливість сучасної науки завдяки вивченню свідомості створити роботизований інноваційний продукт, який зможе вийти за межі прописаного коду. Тому Р.Рорті стверджує, що експеримент Дж.Серла являє собою приклад неможливості порівняння людини та машини в зрізі когнітивних властивостей.

Американські філософи (Р.Рорті та Дж.Серл) спростовують тезу вроджених біологічних детермінантів, які впливають на поведінку людини та можливість всеохоплюючого визначення свідомості через мову. Загалом, варто зазначити, що обидва американські філософи пропагують антифункціоналістські та антиреляціоністські рефлексії. Додатково, Р.Рорті підтримує рефлексії Дж.Серла щодо відсутності інтенційних актів у машин, як наслідок неможливості останніх отримувати досвід через споглядання певного горизонту речей, які являються нам.

3.3 КРИТИКА ДЕННІЕЛОМ ДЕННЕТОМ ЕКСПЕРЕМЕНТУ “КИТАЙСЬКА КІМНАТА” ДЖОНА СЕРЛА

Критика експерименту “китайська кімната” відбувається на основі трьох різних призм (The Chinese Room Argument, 2004). Перша полягає в апелюванні дослідників до того, що чоловік у кімнаті може не розуміти китайської мови, але запуск перекладача слугує каталізатором розуміння китайської мови не оператором кімнати, а кимось іншим. Вище зазначені науковці стверджують, що результат роботи кімнати відображає розуміння китайської мови, але не завдяки оператору кімнати. Тому дослідники погоджуються з Дж.Серлем, що оператор кімнати не розуміє китайської мови, але не погоджуються щодо відсутності розуміння китайської мови при перекладі тексту машиною (The Chinese Room Argument, 2004).

Інші коментатори експерименту Дж.Серла погоджуються з ним, що запуск програми перекладу не продукує розуміння мови зі сторони оператора кімнати та комп’ютерної системи (The Chinese Room Argument, 2004). Однак, ця група дослідників вважає наявність різних алгоритмів перекладу в комп’ютерній системі та додаткових рецепторів сприйняття складовими розуміння певного фрагменту мови. На їх думку, синтез датчиків та інших допоміжних пристроїв дає змогу розуміти інформацію, яка перекладається. В свою чергу, остання група коментаторів експерименту Дж.Серла вважає, що людина, обмежена умовами незнання мови, може її розуміти, навіть за умови неможливості такого сценарію (The Chinese Room Argument, 2004).

Н.Блок, Д.Деннет та Дж.Рей одними з перших намагаються критично проаналізувати експеримент “китайська кімната” (The Chinese Room Argument, 2004). Дослідники зазначають, що оператор системи у кімнаті не розуміє китайської мови. Однак, він є лише частиною макросистеми, яка включає базу даних, пам’ять та перекладач. Тому людина є першопричиною запуску перекладу тексту, не розуміючи його, але система в цілому розуміє китайську мову. На думку вище зазначених дослідників, людина – центральний процесор

системи. Вона є лише реалізатором, який не має когнітивного значення. Загалом, критики експерименту Дж.Серла мислять у зрізі рефлексій А.Тюрінга, тобто за умови говоріння машини китайською, вона має її розуміти (The Chinese Room Argument, 2004).

На думку Дж.Серла, вищезазначена критика є безпідставна, оскільки оператор кімнати міг запам'ятати всі інструкції та базу даних, але він не може надати значення китайським символам (The Chinese Room Argument, 2004). Теза американського філософа базується на тому, що оператор кімнати, виконуючи свою функцію, не може отримати семантику з синтаксису. Він формулює наступний висновок: якщо оператор кімнати не починає розуміти китайську мову шляхом інтерналізації зовнішніх компонентів всієї системи, то розуміння ніколи не існувало в середині системи, яка перекладає оригінальну китайську мову (The Chinese Room Argument, 2004).

На думку Дж.Серла людина конструює своє уявлення та розуміння про щось крізь призму попереднього та поточного досвіду (The Chinese Room Argument, 2004). В свою чергу, сприйняття чогось роботом для Дж.Серла є неможливим, оскільки відеокамери, датчики, мікрофони не дають змогу машині маніпулювати речима у світі. Однак, М.Боден, Д.Деннет, Дж.Рей вважають, що створення певного тіла робота за допомогою сенсорних датчиків дає змогу відчувати, бачити, вчитися комп'ютеру аналогічно людині. Тому цифровий робот, який вдосконалений гаджетами, може кодувати або надавати значення символам та розуміти мову (The Chinese Room Argument, 2004).

Інші американські дослідники звертають увагу на те, що оператор кімнати може не лише запам'ятовувати дані, а мати певний зв'язок з навколишнім середовищем (Boden, 1988). Це дає змогу людині в кімнаті не лише відтворювати механічну функцію, а зрозуміти китайську мову на основі взаємодії з зовнішнім середовищем. Тому доступ до зовнішнього середовища слугуватиме каталізатором закріплення значення, що говорить про помилковість ідей Дж.Серла щодо наявності чистого синтаксису в програмах (Murphy, 2020).

Г.Моравец та Д.Деннет зазначають, що позиції Дж.Серла являють собою ортодоксальну філософію розуму (Murphy, 2020). Вона (філософія розуму) є рудиментарна в зрізі досягнень та поглядів когнітивної науки. На думку дослідників, потрібно приписувати навмисність або усвідомленість діям машин. Це обумовлено тим, що навмисний припис поведінки когось передбачає власну саморепрезентацію. Остання наявна в основі свідомості. Тому навмисність дій не залежить від їх реалізації і може належати роботі або людині, яка розуміє мови (Murphy, 2020).

На думку Дж.Серла, відсутність релевантності у вищезазначених аргументах обумовлена знанням про синтаксичне опрацювання інформації машинами або роботами (The Chinese Room Argument, 2004). В цьому контексті американський філософ ототожнює значення та інтерпретацію. Він базується та виходить з позицій того, що семантичне тлумачення знаків має відбуватися на основі логіки. Однак, перехід від формальних систем до обчислювальних модифікує логіку думок самого Дж.Серла (The Chinese Room Argument, 2004).

Д.Коул та Д.Деннет вважають, що комп'ютер, на якому запущена програма, не є тотожний операції синтаксису самого по собі (Murphy, 2020). Це обумовлено тим, що комп'ютер – складна механізована каузальна система. Загалом, зміни стану в системі є фізичними. Наприклад: можна інтерпретувати фізичні стани напруги як синтаксичні, але внутрішня реальність цього декодування буде симулятивна. В свою чергу, такий синтаксис є опосередкованим або похідним продуктом інтерпретації. У цьому контексті потрібно розуміти, що стани синтаксису задаються програмістами, але при його реалізації машиною, він трансформується в електронний стан багатокomпонентної каузальної системи. Тому специфіка роботизованого синтаксису є відмінна від абстрактних формальних систем, які вивчають логіки (Murphy, 2020).

Продовжуючи свої міркування, Д.Деннет вважає, що жодна комп'ютерна програма сама по собі не може спричинити дії, які виходять за межі визначених і прописаних кодів (Murphy, 2020). Тому обчислення та психічні стани в машині

або роботі чітко регламентовані. Продовжуючи свої розмірковування, американський математик зазначає, що реалізація програми в комп'ютері детермінує каузальні сили фізичної системи робота, яка є вбудована в причинно-наслідковий зв'язок світу. Підсумовуючи, Д.Деннет стверджує, що рефлексія стосовно відсутності психічних станів у машинах є хибною, оскільки програмування може допомогти розуму техніки мислити. Однак, американський математик уточнює, що емпірично складно створити програми, коди яких продукуватимуть мислення у машин (Murphy, 2020).

Говорячи про синтаксис/синтаксичні операції людини та комп'ютера, потрібно розуміти, що комп'ютер усвідомлює виконання маніпуляцій в межах цифр 1 та 0 (The Chinese Room Argument, 2004). Також комп'ютер не розуміє, що його двійковий ряд даних має певну форму, відносно якого можуть застосовуватися певні синтаксичні правила. В свою чергу, оператор кімнати у експерименті “китайська кімната” Дж.Серла це розуміє. Загалом, в середині комп'ютера немає нічого, що зчитує вхідні дані або знає зміст символів. На противагу цьому, існують транзистори, які змінюють стани виконання машиною запрограмованих функцій/дій. Додатково, варто зазначити, що люди можуть інтерпретувати двійкові цифри і їх зміну крізь призму синтаксичних операцій, а комп'ютер не декодує свої дії як синтаксичні (The Chinese Room Argument, 2004).

Продовжуючи свої міркування щодо протиставлення синтаксису в людини та машини, Д.Деннет зазначає, що потрібно міркувати про комп'ютер не в межах переходу від синтаксису до семантики, а змістити фокус на зміну причинно-наслідкових зв'язків на семантику. Це обумовлено тим, що будь-яку каузальну систему можна описати в розрізі виконання синтаксичних операцій (Murphy, 2020).

На думку Дж.Серла, погляди когнітивізму щодо обчислення в машинах позбавлені чіткого розуміння суті справи, як наслідок хибні (The Chinese Room Argument, 2004). Американський лінгвіст вважає, що обчислення або синтаксис є відносними стосовно спостерігача, а не суттєвою рисою реальності. Загалом, можна здійснити обчислювальну інтерпретацію будь-чого. Однак, це не дасть

змоги отримати наукову теорію, яка зводить психічне до спостерігача. Тому обчислення існують лише щодо певного суб'єкта або спостерігача, який продукує або визначає обчислювальну інтерпретацію будь-якого явища (The Chinese Room Argument, 2004).

Вчені когнітивного напрямку відстоюють розуміння штучним інтелектом своїх дій та мислять інтенціональніть крізь призму отриманої/опрацьованої інформації, а не в зрізі біологічних станів (The Chinese Room Argument, 2004). Тому послідовники цієї позиції критикують Дж.Серла за речовинний шовінізм. Загалом, прихильники штучного інтелекту апелюють до того, що система штучного інтелекту може використовувати наступні психічні властивості: розуміння, свідомість, інтенціональність. Додатково, вищезазначені науковці вважають, що вміння машини будуть досконалішими за людські навички (The Chinese Room Argument, 2004).

В межах цієї дискусії Д.Деннет стверджує, що не існує дуалістичного поділу інтенціональності на внутрішню та похідну (Damer, 2006). На його думку, існує лише похідна інтенціональність, оскільки вона дає нам змогу передбачати поведінку. Однак, вона (інтенціональність) не сприяє нашій дескрипції внутрішніх властивостей. Американський науковець зазначає, що інтенсивне функціонування машини в експерименті “китайська кімната” демонструє в ній функції інтелекту та похідної інтенційності. Також Д.Деннет стверджує, що Дж.Серл поєднує інтенціональність із її усвідомленням, що хибно. Додатково, звертаємо увагу, що американський математик критикує твердження, що акцент на свідомість стимулює осмислення речей крізь призму першої особи. На думку Д.Деннета, вищевказане твердження є фундаментальною помилкою, якщо ми прагнемо зрозуміти психічне (Damer, 2006).

Підсумовуючи, варто зазначити, що мислинневий експеримент Дж.Серла “китайська кімната”, який виник в 1980 році, слугував каталізатором дискусій у різних галузях знання. Загалом, незважаючи на обговорення між науковцями та філософами різних спеціальностей, уніфікованої та узагальненої думки щодо

цього експерименту не було сформульовано. З однієї сторони, ми маємо оцінку Дж.Баджіні, який вважає експеримент Дж.Серла прикладом переосмислення теорії/методології функціоналізму. З іншого боку, Д.Деннет, який дійшов висновку щодо помилковості аргументу Дж.Серла.

ВИСНОВОК

Відповідно до мети та завдань, сформульованих в дипломній роботі, були отримані наступні висновки:

1. В межах першого завдання було розкрито, що значний вплив на формування філософсько-наукових поглядів Дж.Серла в розрізі мовленнєвих актів здійснив Дж.Остін (ранній період науково-філософської діяльності Дж.Серла). У пізній період своєї філософської діяльності Дж.Серл зосередив увагу на вивченні проблеми мислення та свідомості у межах дихотомії “людина-машина”. Це було обумовлено превалюванням в наукових колах методології функціоналізму, яка допускала існування в комп’ютера мислення та свідомості.

2. Це актуалізоване завдання дало змогу з’ясувати, що для Дж.Серла основна риса свідомості полягає в тому, що вона є уніфікованою якісною суб’єктивністю. Також, вдалось визначити, що американський філософ критикував сучасну науку за відсутність вивчення свідомості, оскільки без вивчення останньої неможливо досліджувати специфіку функціонування розуму. Розкрити, що для Дж.Серла поняття “інтенціональність” являє собою сукупність внутрішніх, суб’єктивних станів та процесів усвідомлення. Встановлено, що унікальність свідомості полягає в наявності в неї власної суб’єктивності. Додатково продемонстровано, що онтологічна суб’єктивність від першої особи не суперечить епістемологічній об’єктивності.

3. Аналізуючи це завдання було виявлено, що критика тесту А.Тюрінга зі сторони Дж.Серла відбувається крізь призму рефлексій Г.В.Ляйбніца, Х.Дрейфуса та Р.Шенка. Також, в межах цього завдання було встановлено амбівалентність аналітики американського філософа стосовно рефлексій британського науковця.

4. В межах цього завдання було виявлено подвійну природу аналітики Дж.Серла стосовно тесту А.Тюрінга. З однієї сторони, американський філософ редукував наступні ідеї британського науковця: комп’ютер може розуміти мову та мислити; техніка має свідомість; поняття “стать” однаково розуміється відносно людей та техніки; техніка або фізична система використовує семантику.

Додатково було виявлено, що американський та британський філософи не зводять техніку або комп'ютер виключно до матеріальної речі.

Однак, з іншого боку, було встановлено, що критика Дж.Серлем тесту А.Тюрінга не передбачає відчуження перспектив та потенціалу рефлексій британського мислителя. Це обумовлено тим, що Дж.Серл не заперечував можливість всіх машин думати, оскільки люди являють собою певний вид “цифрового комп'ютера”. Також, американський філософ не відкидав ідею, що штучно створений технічний механізм в майбутньому може навчитися мислити.

5. Розкриваючи це завдання було детально розглянуто умови та висновки Дж.Серла щодо мислиневого експерименту “китайська кімната”. Метою апеляцій/тверджень Дж.Серла, було чіткий доказ того, що насправді людина створивши програму для комп'ютера не отримує бажаної інтенціональності для штучного інтелекту. Через призму заперечень та відповідей на них, було виявлено, що формальних принципів буде не достатньо для наділення комп'ютеру розуміння, оскільки на прикладі людини з експерименту ми бачимо, що дотримуючись цих формальних принципів, розуміння так і не виникає. Присутня й думка, що якби ми не мали деяких важливих підстав які вказують на поведінку робота як результат формальної програми, то ми мали позитивну відповідь щодо властивостей інтенціональності ШІ. Так, такі припущення можливі й реалістичні в межах майбутніх завдань та тез і Дж.Серл їх не відкидає. Американський філософ наголошує на тому, що на даний момент залишається незмінним той факт, що машина виконує формальні інструкції щодо маніпулювання формальними символами, тому властивості інтенціональності не можливі при такому розкладі.

6. В межах цього завдання було з'ясовано, що Д.Деннет критикує ідею Дж.Серла щодо нерозуміння оператором системи китайської мови. Американський математик вважає, що система розуміє китайською мову та виконує мислинневі функції. Продемонстровано, що Д.Деннет негативно оцінює ставлення Дж.Серла до неможливості роботом переживання та здійснення відчуття чогось. Це обумовлено тим, що цифровий робот будучи наділений

додатковими гаджетами може надавати значення символам і розуміти мову. Також, американський математик критикує погляди Дж.Серла стосовно опрацювання інформації на основі асоціацій. Загалом, Д.Деннет апелює до того, що в основі обчислення основну роль відіграє обрахування чисел, а не їх усвідомлення за допомогою асоціацій.

Ще одним результатом цього дослідження (у фреймах цього завдання) можна вважати те, що американський математик негативно оцінює ортодоксальну філософію розуму Дж.Серла. Він зазначає, що дії машини здійснюються на основі актів інтенціональності. Також, було виявлено, що Д.Деннет відстоює ідею виходу комп'ютера за межі запрограмованих у нього кодів. Тому стани синтаксису задаються програмістами, але їх реалізація машиною відбувається унікально, як наслідок погляди Дж.Серла щодо обмеженості комп'ютерів хибна. Ми з'ясували, що Д.Деннет відкидає рефлексію Дж.Серла щодо дуалізму інтенціональності та її розуміння крізь призму внутрішньої та похідної. Загалом, американський математик вважає, що існує лише похідна інтенціональність, оскільки вона дає змогу передбачати поведінку. Додатково, нами було зафіксовано, що Д.Деннет критикує погляди Дж.Серла щодо свідомості, яка слугує каталізатором осмислення предметів та об'єктів крізь призму першої особи.

7. Розкриваючи це завдання було з'ясовано, що Р.Рорті відстоює ідею ідентичного співвідношення культури до програми та мозку до комп'ютера. Зафіксовано, що для американського філософа відкриття підструктурної специфіки мозку може не сприяти новій парадигмі розуміння людиною предметів. Також, виявлено позитивну критику мислиннєвого експерименту "китайська кімната" Дж.Серла зі сторони Р.Рорті. Це обумовлено пропагуванням Р.Рорті ідеї відсутності свідомості в машин та їх обмеженому опрацюванні вхідних та вихідних даних. Продемонстровано, що обидва філософи не заперечують можливість модерної науки сконструювати машину, яка зможе вийти за межі запрограмованого коду. Додатково, було простежено аналогічне розуміння принципу інтенціональності в рефлексіях Дж.Серла та Р.Рорті.

Загалом, обидва філософи відкидали можливість наявності інтенціональних актів у машин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Днепров, А. (1961). Игра. *Знание – сила*, 5, 39–41. Отримано з http://books.rusf.ru/unzip/add-on/xussr_gk/dnepra09.htm?1/2.
2. Здоровенко, В. (2019). Комунікативістика та антроповіртуальність. В *Гуманітарно-наукове знання: горизонти комунікативістики* (сс. 187–912). Чернівці: Видавництво Чернівецького національного університету.
3. Сепетий, Д. П. (2013). Три найвпливовіші аргументи проти матеріалізму в сучасній філософії свідомості. *Наука. Релігія. Суспільство*, 4, 75–82. Отримано з <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/86947/12-Sepetiy.pdf?sequence=1>.
4. Серль, Дж. (2014). Розум, мозки і програми. В А. Синиця (Ред.), *Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку*. (сс. 229 – 255). Львів: Літопис.
5. Рорти, Р. (2005). Мозг как компьютер, культура как программа. *Эпистемология и философия науки*, т. 4 (2), 16-35. Отримано з <https://cyberleninka.ru/article/n/mozg-kak-kompyuter-kultura-kak-programma/viewer>
6. Alan, M. Turing vs. John R. Searle (2012), *Could a machine think?* Retrieved from <https://philarchive.org/archive/MARCAM-4>
7. Araujo, S.F. (2012). *Searle's New Mystery, or, How Not to Solve the Problem of Consciousness*. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/228271761.pdf>.
8. *A Review of Chomsky's Criticism of Kripke's Wittgenstein* (2004). Retrieved from <http://paginaspersonales.deusto.es/abaitua/konzeptu/nlp/kripke.htm>
9. Block, N. (1978). *Troubles with Functionalism*. Retrieved from <https://www.nyu.edu/gsas/dept/philo/faculty/block/papers/1978.troubles.with.f.pdf>
10. Bourbaki, N. (2011). *Turing, Searle, and Thought*. Retrieved from <https://dreamsongs.com/Searle.html>

11. Boden, M. (1988). *Escaping from the Chinese room*. Retrieved from https://mypages.iit.edu/~schmaus/Philosophy_of_Mind/lectures/Boden.htm
12. Bishop, M. (2008). *Dancing with Pixies: Strong Artificial Intelligence and Panpsychism*. Retrieved from <https://philarchive.org/archive/BISDWP-2v1>
13. Bornedal, P. (2019). Deconstructive vs Pragmatic: A Critique of the Derrida–Searle Debate. *The European Legacy*, 25 (2), 1–20. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/335360120_Deconstructive_vs_Pragmatic_A_Critique_of_the_Derrida-Searle_Debate
14. Chalmers, D. J. (2011). *The problem of consciousness*. Australian National University Press. Retrieved from <http://www.scielo.org.co/pdf/difil/v12n19/v12n19a02.pdf>
15. Chua, J. (2005). *Formulating Consciousness: A Comparative Analysis of Searle's and Dennett's Theory of Consciousness*. Retrieved from <https://philarchive.org/archive/CHUFCA>
16. Hauser, L. Chinese Room Argument. In *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://iep.utm.edu/chineser/>
17. Cole, D. (2014). *Alan Turing & The Chinese Room Argument*. Retrieved from <http://www.thecritique.com/articles/alan-turing-the-chinese-room-argument/>
18. Damper, R. (2006). *The logic of Searle's Chinese room argument*. Retrieved from https://www.staff.ncl.ac.uk/joel.wallenberg/ContextsJoelGeoff/Damper2006_Article_TheLogicOfSearleSChineseRoomAr.pdf
19. Dreyfus, H. L. (1965). *Alchemy and Artificial Intelligence*. Retrieved from <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/papers/2006/P3244.pdf>.
20. Harnad, S. (2001). *What's Wrong and Right About Searle's Chinese Room Argument?* Retrieved from <http://www.cogprints.org/1622/1/harnad00.searle.html>
21. Hauser, L. (2001). Chinese Room Argument. In *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://iep.utm.edu/chineser/>

- 22.University of Helsinki, (2009). *John R. Searle's Chinese room*. Retrieved from <http://www2.psych.utoronto.ca/users/reingold/courses/ai/cache/searle.html>
- 23.John Rogers Searle, (2020). Retrieved from <https://peoplepill.com/people/john-searle-1>
- 24.John Rogers Searle, (2005). “*Terror.doc*”. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20080515215424/http://istsocrates.berkeley.edu/~jsearle/pdf/terrorism.pdf>
- 25.John R. Searle, (1992). Ed. *The rediscovery of the mind*. Cambridge, MA: The MIT Press, 320 pp. (Reviewed by James J. Sheehan)
- 26.Koopman, C. (2001). *Rorty's Linguistic Turn: Why (More Than) Language Matters to Philosophy*. Retrieved from <https://philarchive.org/archive/KOORLTv1>
- 27.Morgan, J. A. (2018) Yesterday's tomorrow today: Turing, Searle and the contested significance of artificial intelligence. In: *Realist Responses to Post-Human Society: Ex Machina*. Routledge, pp. 82-137. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/161097814.pdf>
- 28.Murphy, P.A. (2020). *Daniel Dennett's Chinese Room*. Retrieved from <https://becominghuman.ai/daniel-dennetts-chinese-room-e0156ebd902b>
- 29.McCarthy, John J. (1979). On stress and syllabification. *Linguistic Inquiry*, 10 (3), 443–465.
- 30.Newell, A., & Simon, H.A. (1963). Computers in psychology. In R.D. Luce, R.R. Bush, & E. Galanter (Eds.), *Handbook of mathematical psychology* (Vol. I, Chap. 7). New York, NY: John Wiley & Sons.
- 31.Okoro, A. (2019) *Does the Chinese Room Thought Experiment disprove true AI and mind uploading?* Retrieved from <https://carboncopies.org/does-the-chinese-room-thought-experiment-disprove-true-ai-and-mind-uploading/>
- 32.Rapaport, W. (1988). Review on Searl J. Minds, Brains and Science. *Nous*, 22 (4), 585–609. Retrieved

- from https://www.researchgate.net/publication/269779043_Minds_Brains_and_Science
33. Richard Rorty, (2007) In *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/rorty/>
  34. Rispens, S. I. (2012). *The Chinese Room and the Bête Machine. An epistemology of two thought experiments*. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/24067401.pdf>
  35. Rosaldo, M. Z. (1974). *Linguistics: Review on Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*.
  36. Searle, J. R. (1983). *Intentionality: An Essay in the Philosophy of Mind*. Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <https://cutt.ly/vvQO8Fx>.
  37. Searle, J. R. (2010). *Rationality in action*. Cambridge: A Brandford Book; Massachusetts: The Meet Press. Retrieved from <https://ru.scribd.com/document/325369492/Searle-Rationality-in-action-pdf>.
  38. Searle, J. R., Smith, B., Zaibert, L., & Mourgal J. (2001). Rationality in action: A symposium. *Philosophical Explorations*, 4(2), 66–94. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/233243127_Rationality_in_Action_A_Symposium
  39. Searle, J. R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <https://cutt.ly/bvQOlv4>
  40. Searle, J. R. (1969). *Linguistics: Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1525/aa.1974.76.1.02a00790>.
  41. Searle, J. R. (1995). *The Construction of Social reality*. New York: The Free Press. Retrieved from: <https://cutt.ly/XvQDctP>.

42. Searle, J. R. (1995). *The Construction of Social Reality*. The Free Press and colophon are trademarks of Simon & Schuster Inc. Retrieved from [http://epistemh.pbworks.com/f/6.+The+Construction+of+Social+Reality+\(SCAN\).pdf](http://epistemh.pbworks.com/f/6.+The+Construction+of+Social+Reality+(SCAN).pdf)
43. Searle, J. R. (2000). Consciousness. *Annual Review of Neuroscience*, 23, 557–578. Retrieved from <https://faculty.wcas.northwestern.edu/~paller/dialogue/csc1.pdf>
44. Searle, J. (2014). Theory of Mind and Darwin's Legacy. In C. J. Cela-Conde, R. G. Lombardo, J. C. Lavise, & F. J. Ayala (Ed.), *The Light of Evolution* (pp. 3–18). Washington, D. C.: The National Academies Press. Retrieved from <https://www.nap.edu/read/18573/chapter/3#8>.
45. Schank, R. & Abelson, B. (1977). *Scripts, plans, goals and understanding: An inquiry into human knowledge structures*. London: Psychology Press.
46. Stapp, H. Searle's "Dualism Revisited". Retrieved from <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/0812/0812.2435.pdf>
47. Tantray, M. A. (2018). Wittgenstein on "Critique of language". *International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT)*, 6 (1), 5–9.
48. *The Chinese Room Argument*. (2004) Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/chinese-room/>.
49. Rispens, S. I. (2011) The Chinese Room and the Bête Machine. *An epistemology of two thought experiments*. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/24067401.pdf>
50. Turello, D. (2015). *Brain, Mind, and Consciousness: A Conversation with Philosopher John Searle*. Retrieved from <https://blogs.loc.gov/kluge/2015/03/conversation-with-john-searle/>.
51. Fotion, N. (2010). John Searle. In *Britannica Encyclopedia*. Retrieved from <https://www.britannica.com/biography/John-Searle>.